

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 051 «Економіка»

Допускається до захисту
В.о.зав. кафедри економіки
та економічної теорії
доцент Батажок С.Г.

СГ
«18» листопада 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**Ефективність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та
перспективи їх розвитку в АПК
(на матеріалах сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів
Київської області)**

Виконавець Проценко Галина Антонівна

Керівник професор, Шуст Олена Анатоліївна

Рецензент доцент, Задорожна Руслана Павлівна

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Економічний
Спеціальність 051 «Економіка»

Затверджую

Завідувач кафедри економіки та економічної теорії
доцент, Гура А.М.

02. 10. 2018р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра

Проценко Галині Антонівні

Тема Ефективність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та перспективи їх розвитку в АПК (на матеріалах сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Київської області)

Затверджено наказом ректора № 943 від 28.11.2018
Термін здачі студентом готової кваліфікаційної роботи в деканат: до «23» 12 2019р.
Перелік питань, що розробляються в роботі.

Теоретичні основи формування та розвитку сільськогосподарської кооперації в аграрному секторі економіки, сучасний стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, правове регулювання кооперації; Оцінка рівня ефективності сільськогосподарської обслуговуючої кооперації; напрями підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні.

Вихідні дані: матеріали Державної служби статистики України, матеріали незалежних опитувань, наукові праці із теми дослідження, нормативно-правові акти чинного законодавства

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Затвердження теми	жовтень 2018 р.	
Огляд літератури	жовтень 2018 р.	
Методична частина	листопад - грудень 2018р.	
Дослідницька частина	січень – вересень 2019 р.	
Оформлення роботи	жовтень 2019 р.	
Перевірка на плагіат	листопад 2019 р.	
Подання на рецензування	листопад 2019 р.	
Попередній розгляд на кафедрі	2019 р.	

Керівник кваліфікаційної роботи

підпис

професор, Шуст О.А.
вчене звання, прізвище, ініціали
Проценко Г.А.
прізвище, ініціали

Здобувач

Дата отримання завдання «23» 09 2018р.

РЕФЕРАТ

Проценко Г.А. Ефективність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та перспективи їх розвитку в АПК

Досліджено теоретичні аспекти економічних категорій, що характеризують кооперативні відносини, уточнено суть поняття сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, кооперативу

Наукова методологія дослідження базується на вивченні показників ефективності діяльності підприємств із застосуванням методів економіко-статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання. У процесі дослідження використовувалися різні прийоми і методи: системний і комплексний підходи, історичні та логічні методи, аналіз, синтез і ряд інших.

Досліджено сучасний стан та перспективи розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України та Київської області, розроблено рекомендації щодо вдосконалення методики розрахунку ціни на сільськогосподарську продукцію

Зроблено висновок, що в умовах формування ринкового механізму господарювання важливим фактором ефективності, рентабельного ведення виробництва є зниження собівартості продукції і збільшення її виходу на основі інтенсифікації виробництва

Одержані результати можуть бути використані в практиці для формування ефективного механізму підвищення ефективності сільськогосподарської обслуговуючої кооперації для забезпечення стабільності її функціонування в умовах ринкової економіки.

Кваліфікаційна робота магістра містить 139 сторінок, 23 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 108 найменувань, 5 додатків.

Ключові слова: кооператив, сільськогосподарська кооперація, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, ціна, ціноутворення.

ABSTRACT

Protsenko G. A. Effectiveness of agricultural service cooperatives and prospects for their development in agriculture

Theoretical aspects of economic categories characterizing cooperative relations are investigated, the essence of the concept of agricultural servicing cooperative, cooperative is specified

The scientific methodology of the research is based on the study of performance indicators of enterprises with the use of methods of economic-statistical analysis and economic-mathematical modeling. Different techniques and methods were used in the research process: systematic and complex approaches, historical and logical methods, analysis, synthesis and several others.

The current state and prospects of development of agricultural service cooperatives of Ukraine and Kiev region are researched, the recommendations on perfection of the method of calculation of the price for agricultural products are developed.

It is concluded that in the conditions of formation of the market mechanism of management an important factor of efficiency, cost-effective production management is to reduce the cost of production and increase its output on the basis of production intensification

The results obtained can be used in practice to form an effective mechanism for improving the efficiency of agricultural service cooperatives to ensure the stability of its functioning in a market economy.

The master's qualification work contains 139 pages, 23 tables, 8 drawings, a list of used sources of 108 titles, 5 appendices.

Keywords: cooperative, agricultural cooperative, agricultural servicing cooperative, price, pricing.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	9
1.1. Сучасний стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації	9
1.2. Інституціональні засади формування і розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні	19
1.3. Правове регулювання кооперативної діяльності в сільському господарстві	30
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ	43
2.1. Організаційно-економічне забезпечення функціонування сільськогосподарської кооперації в АПК України	43
2.2. Економічна оцінка фінансового стану сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	54
2.3. Аналіз особливостей діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Київської області	70
Висновки до розділу 2.	82
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ В УКРАЇНІ	84
3.1. Напрями державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації	84
3.2. Вдосконалення ціноутворення у агропромисловому виробництві	95
3.3. Розвиток сімейних форм господарювання в сільському господарстві	104
Висновки до розділу 3	119
ВИСНОВКИ	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124
ДОДАТКИ	134

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабан П. Ю., Соколова А. М. Національний кооперативний рух в економіці ринкового типу: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2013. 222 с.
2. Сухарський В. С. *Економічний словник-довідник*. Тернопіль, 2002. 328 с.
3. Мочерний С. В. *Економічна енциклопедія*. Київ, 2001. Т. 2. 848 с.
4. Бусел В. Т. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ, 2003. 1440 с.
5. Туган-Барановський М. І. Соціальні основи кооперації. М., 1992. 565 с.
6. Коваль Ф. Кооперація - феномен національно-духовного відродження України. Львів, 2006. 66 с.
7. Пантелеймоненко А. О. До питання про визначення сутності понять “кооперація” та “кооператив” у працях представників світової кооперативної думки. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2005. Вип. 37-38. С. 297-305.
8. Туган-Барановський М. І. Політична економія: Курс популярний. Київ, 1994. 262 с.
9. Томілін О. О. Економічні аспекта розвитку міжгалузевих відносин в аграрній сфері: монографія. Полтава: ПДАА, 2016. 176 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1618>
10. Марченко В. М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття і поглинання. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 4 (118). С. 135-142.
11. Нечипоренко О. М. Організаційно-економічні аспекти формування кооперативних підприємств в аграрному секторі економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2004. 21с.
12. Томілін О. О. Регулювання міжгалузевих відносин у сільському господарстві: монографія. Київ: ННЦ, 2014. 320 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1621>

13. Гончаренко В. В., Гриценко М. П., Воскобійник Ю. П. та ін. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: практ. посіб. URL: <http://agro.ua.net/economics/documents/category-97/doc-110/>

14. Зіновчук В. В., Молдаван Л. В. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: навч. посіб. Київ: Вища освіта, 2001. 464 с.

15. Стільник В. В. Обслуговуючий кооператив як складова інфраструктури аграрного ринку. *Вісн. соц.-економ. досліджень*. Одеса, 2012. №2 (45). С. 378-382.

16. Цимбал В. О. Проблеми розвитку обслуговуючої кооперації на селі. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2011_46/ZUMBAL.pdf

17. Петер М. В. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація в стоп стагнації сільського господарства України. *Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту*. 2011. Вип. 3. С. 102-105.

18. Мочерний С. В. Основи економічних знань. Київ, 2000. 304 с.

19. Туган-Барановский М. И. Основы политической экономии. 1909. 760 с.

20. Чернобай Л. М. Місце кооперації у забезпеченні інфраструктурного обслуговування сільських підприємств. *Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні*, матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. міжнар. року кооперативів, м. Житомир, 5-7 квіт. 2012 р., Житомир, 2012. -С. 202-206.

21. Малік М. Й., Кропивко М. Ф., Булавка О. Г. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент): монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2012. 640 с.

22. Томілін О. О. Особливості формування міжгалузевих зв'язків та їх вплив на структурну політику в АПВ. *Вісн. Полтаве, держ. аграрн. академії*. Серія "Економіка". Полтава, 2017. № 4. С. 80-87. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1541>

23. Томілін О. О., Томіліна А. О. Фінансовий механізм регулювання

у системі раціонального землекористування та землеволодіння. *Наук, праці Полтаве, держ. аграрн. академії*. Полтава, 2016. Вип. 1 (12). С. 29-35.

URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1527>

24. Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Київ: ННЦ, 2012. 182 с.

25. Валентинов В. Л. Вертикальна координація як фактор розвитку міжгалузевих відносин в АПК. *Економіка АПК*. 2008. № 6. С. 15-19.

26. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: монографія. Ніжин, 2007. 216 с.

27. Нестерчук Ю. О. Вертикальна інтеграція у системі стратегічних цілей аграрної політики держави. *Актуальні проблеми економіки АПК*. колективна монографія. Умань, 2009. С. 75-135.

28. Збарський В. К. Участь селянських домогосподарств у процесах кооперації та агропромислової інтеграції. *Економіка АПК*. 2011. С. 3-8.

29. Паска І. М. Організаційно-економічні передумови функціонування кооперативно-інтеграційних формувань в АПК: світовий досвід та українські реалії. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1(18). С. 301-306.

30. Коломієць С. А. Місце обслуговуючої кооперації в системі аграрного виробництва. *Економічний механізм управління інноваціями: методологія, теорія та практика*', зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 16-17 верес. 2016 р. Львів, 2016. С. 125-129.

31. Присяжнюк М. В. Кооперація є найбільш наближеною для селянина. Львів, 2010. 160 с.

32. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2013р. № 806-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

33. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III.

Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4.

34. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 40-44.

35. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/>

36. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>

37. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 р. № 2265-XII. *Голос України*. 1992. 9 трав.

38. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР. *Голос України*. 1997. 13 серп.

39. Закон України “Про кооперацію” від 10.07.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

40. Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”: Закон України від 20.11.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. №39.

41. Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 31.08.2000 р. № 168. URL: <http://rada/show/v0168555-00>

42. Про заходи, щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах: Указ Президента України від 19.12.2000 р. № 1348/2000. *Голос України*. 2000. 27 груд. (№ 248-249). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1348/2000>

43. Про затвердження Програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003-2004 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2002 р. № 1858. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1858-2002-%D0%BF>

44. Корінець Р., Малік М., Масін В., Гриценко М. Науково-практичний коментар до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” та суміжних правових актів. Київ, 2013. 212 с.

45. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>

46. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. від 30.12.2015 р. № 1437-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd-docid=248907971>

47. Статистичний збірник “Валова продукція сільського господарства України” за 1990-2010 рр. / наук. ред. Н. С. Власенко. Київ, 2012. 48 с.

48. Статистичний збірник “Сільське господарство України” за 2015 р. / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики, 2016. 360 с.

49. Статистичний збірник “Сільське господарство України” за 2016 р. / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики, 2017. 246 с.

50. Статистичний бюлетень “Продукція сільського господарства у постійних цінах” за 2016 р. / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики, 2017. 20 с.

51. Статистичний збірник “Сільське господарство України” за 2017 р. / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики, 2018. 245 с.

52. Аналітичне дослідження. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Київ. 2011. 91 с.

53. Статистичний щорічник України за 2016 р. / наук. ред. І. Є. Вернер. Київ: Державна служба статистики, 2017. 611 с.

54. Статистичний щорічник України за 2017 р. / наук. ред. І. Є. Вернер. Київ: Державна служба статистики, 2018. 541 с.

55. Бородкін О. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 3. С. 12-16.

56. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє: Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2001. 484 с.

57. Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html

58. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України № 656 від 14.04.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 16. Ст. 675.

59. Статистичний збірник "Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України" за 2016 р. / наук. ред. О.М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики, 2017. 49 с.

60. Статистичний бюлетень "Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2012 р" / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2013. 42 с.

61. Статистичний бюлетень "Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2013 р." / наук. ред. О.М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 41 с.

62. Статистичний бюлетень "Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2014 р." / наук. ред. О.М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 44 с.

63. Статистичний бюлетень "Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2015 р" / наук. ред. О.М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 43 с.

64. Статистичний бюлетень "Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2016 р." /

наук. ред. О.М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 42 с.

65. Україна сьогодні. *Каталог провідних підприємств України*. URL: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Poltava/>.

66. Статистичний щорічник Київської області за 2016 р. / наук. ред. Л.В. Калашник. Полтава: Державна служба статистики України, 2017. 360 с.

67. Стратегія розвитку Київської області на період до 2020 р. Полтава. 2014. 131 с.

68. Лямец В. П. Системный анализ. Харьков: ХНУРЕ, 2004. 448 с.

69. Катренко А. В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: навч. посіб. Львів: "Новий світ-2000". 424 с.

70. Статистика (модульний варіант з програмованою формою контролю знань): навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.

71. Саблук П. Т. *Формування ринку землі як основа ефективного аграрного виробництва*: мат. II регіон, річн. зборів Північно-Східного відділ, всеукр. конгресу вчених економ.-аграрн., м. Харків, 5 лют. 2009 р. Харків, 2009. С. 11—17.

72. Саблук П. Т. Основи економічної теорії: навч. посіб. Київ, 1999. 467 с.

73. Томілін О. О. Особливості регулювання міжгалузевих відносин в системі ціноутворення. *Вісн. Донецького ун-ту економіки та права*. Донецьк, 2012. Вип. 2. С. 53-57. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1560>

74. Худавердієва В. А. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2009. № 11. С. 23-25.

75. Бухало О. В., Коломієць С. А. Особливості залучення капітальних інвестицій в сільськогосподарське виробництво. *Вісн. Харківського ун-ту ім. В. В. Докучаєва*. Серія "Економічні науки". Харків, 2018. Вип. № 1. С. 169-183.

76. Коломієць С. А. Економічні аспекти розвитку кооперативних відносин в агропромисловому виробництві. *Вісн. Херсоне, держ. ун-ту. Серія "Економічні науки"*. Херсон, 2018. Вип. № 30-1. С. 51-53.

77. Коломієць С. А. Особливості економічного розвитку кооперативних відносин в агропромисловому виробництві України. *Світ економічної науки. Випуск 5: тези доп. Міжнар. наук, інтернет-конф., м. Тернопіль, 26 черв. 2018 р. Тернопіль, 2018. С. 81-84.*

78. Коломієць С. А. Сучасний стан та перспективи розвитку кооперативних відносин в агропромисловому виробництві. *Сучасний рух науки: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 28-29 черв. 2018 р. Дніпро, 2018. С. 203-207.*

79. Ульяновченко О. В., Томілін О. О., Бухало О. В., Коломієць С. А. Розвиток кооперативних відносин в овочепереробному підкомплексі. *Вісн. Харківс. нац. аграр. ун-ту ім. В. В. Докучаєва. Серія "Економічні науки"*. Харків, 2019. Вип. №2. С. 3-10.

80. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>

81. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку СОК на період до 2015 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від

82. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

83. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1877-15

84. Статистична база Міністерства аграрної та продовольчої політики України. URL: www.minagro.gov.ua

85. Литвиненко Я. В. Сучасна політика ціноутворення: навч. посіб. Київ: МАУП, 2001. 152 с.
86. Шпичак О. М. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК. Київ: УААН. 1988. 245 с.
87. Шпичак О. М. Проблеми земельної реформи і ціни землі сільськогосподарського призначення. *Наук. вісн. НУБІП України*. Київ: ВЦ НУБІП України, 2011. Вип. 168. Ч. 1. С. 10-17.
88. Макаренко П. М. Ціна в ринковому механізмі. *Вісн. ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2005. № 3. С. 27-42.
89. Малік Л. М. Особливості та тенденції розвитку сімейних ферм в економіці України. *Глобальні та нац. проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 505-509.
90. Кулинич П. Ф. Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин'*, матеріали “круглого столу”. Харків, 2014. С. 47-50.
91. Ярошко М. Німецькі реалії сімейного господарювання. URL: <http://www.agro-business.com.ua/infrastmktura-rynku/2504-nimetslci-realii-simeinogo-gospodariuvannia.html>
92. Food and agriculture organization of the United Nation (FAO). *Fao.org* Retrieved February. 2015. URL: <http://www.fao.org/familyfamiing-2014/en/>
93. Статистичний збірник “Сільське господарство України” за 2016 р. / наук. ред. О. М. Прокопенко. Київ, 2017. 247 с. URL: www.ukrstat.gov.ua
94. Беззуб І. Перспективи розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=419:agropromislovij-sektor-2&catid=71&Itemid=382
95. Пажитнов К. А. Основы кооперации. М., 1990. 67 с.

96. Зассен И. А. Развитие теории кооперации. Харків, 1920. 30 с.
97. Вартанянц В. К Теории кооперации. М., 1912. С. 11.
98. Гончаренко В. В. Становлення світової системи кредитної кооперації: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.05.01. Київ, 2002. 35 с.
99. Пекарский В. Что такое кооперация и кооператив (ответ Э. Левину). *Вестник кооперации*. 1914. Кн. 9. С. 43.
100. Малік М. Й., Зіновчук В. В. Кооперативні відносини в аграрному секторі. *Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення*. Київ, 1996. 374 с.
101. Материалы Юбилейного XXXI Конгресса МКА (1995). М., 1996. 45 с.
102. Туган-Барановский М. И. Социальные основы кооперации. Москва, 2016. 418 с.
103. Подольский И.М. Новый труд по теории и практике кооперации. *Вестник кооперации*. 1914. Кн. 2. С. 38
104. Томілін О. О. Економічні аспекта розвитку міжгалузевих відносин в аграрній сфері: монографія. Полтава: ПДАА, 2016. 176 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1618>
105. Ходаківський Є. І., Грабар І. Г. Авторитаризм, синергетика руйнувань і позитивних змін. Житомир, 2007. 206 с.
106. Дорогань В. К., Томілін О. О., Гаврилова О. А. Основи фінансової діяльності підприємства: підручник. К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2008. 259 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1628>
107. Князева Е. Н. Основания синергетики. Синергетическое мировоззрение. М., 2005. 240 с.
108. Марченко В. М. Методичні підходи до оцінювання синергетичного ефекту злиття і поглинання. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 4 (118). С. 135-142.